

BATI İŞÇİ HAREKETLERİNİN KAYNAĞI VE GENEL ÖZELLİKLERİ (*)

Everett M. KASSALOW
Çeviren : Doç. Dr. Asım YÜCEL

Yirminci yüzyılın ortalarına doğru işçi sendikacılığı dünya ölçüsünde yaygın bir gelişme göstermeye başlamıştır. İşçi sendikaları piyasa ekonomisinin hakim olduğu demokratik batı ülkelerinde, kommünist ülkelerde ve yeni gelişmekte olan ülkelerde faaliyette bulunmaktadır. Bu farklı tip toplumlardaki işçi sendikalarının bazı ortak özellikleri olmasına rağmen, önemli ve temelden farklı karakteristiklere sahip oldukları da bir gerçektir. Bu açıdan bakıldığında sendikalar üç farklı toplumun özelliklerini yansıtmaktadırlar.

İşçi hareketlerinin karşılaştırmalı bir incelemesi, ister istemez, işçi sendikalarının ve endüstriyel ilişkiler sistemlerinin çeşitli ülkelerde nasıl farklılık gösterdiği konusu üzerine ağırlık vermek durumundadır. Ancak böylelikle okuyucu, yabancı sendikal sistemlerin temel farklılıklarını ve kendi ülkesinin sendikal kurumları yönünden el edilebilecek yararları daha iyi anlayabilecektir.

Batı sendika sistemi içerisinde yer alan ülkeleri de bazı alt gruplara ayırmak gerekmektedir. Bunlardan İskandinav ülkeleri, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg, İsviçre, Almanya ve Avusturya bir grup altında toplanabilir. İngiliz sendikacılığının bu ülkeler sendikaları ile bir çok benzer yönleri bulunmaktadır. Fransa ve bir ölçüde İtalya diğer bir grubu, A.B.D. sendikacılığı da başka bir grubu oluşturmaktadır.

Her ne kadar, her ülkedeki sendikal sistemin diğer ülkelere kıyasla çok büyük farklılıklar gösterdiği, bu sebeple bazı ülkeleri belli

(*) Everett M. Kassalow, Trade Unions and Industrial Relations : An International Comparison. New York, Random House, 1969. s. 5 - 24.

bir grup altında toplamının pek mümkün olmayacağı ileri sürülebilirse de, karşılaştırmalı bir inceleme için böyle bir gruplamaya gitmekte büyük bir yarar görmekteyiz. Ayrıca, yeni gelişmekte olan ülkelerin hükümet temsilcileri, işverenleri ve işçi sendikaları liderleri için Batı işçi hareketleri ve çalışma sistemleri, kendi ülkelerindeki gelişme biçimleriyle kıyas edildiği zaman esas olarak kendi içinde belli benzerlikler ve ana özellikler gösterecektir. Bu, Batıda sendikaların ve endüstriyel ilişkilerin dünyanın diğer yerlerinden tamamıyla farklı olduğu anlamına gelmemelidir. Demek istediğimiz şu ki, Batı sendikacılığı kendine özgü bir takım özellikleri dolayısıyla belli bir ana kategori altında toplanabilir ve inceleme yönünden böyle bir ayrıma gitmekte büyük bir fayda vardır.

Batıda Modern İşçi Hareketlerinin Başlangıcı

Batıda günümüz işçi hareketlerinin başlangıcını XIX. yüzyılın son yarısına kadar götürebiliriz. A.B.D.'nde modern işçi hareketinin başlangıcı olarak 1880'lerde kurulmuş olan «Amerikan İşçi Federasyonu» (AFL) gösterilebilir. Avrupa'daki modern işçi hareketlerinin başlangıcı olarak ta XIX. yüzyılın son yarısı gösterilebilir. 1880'lerdeki AFL ve ona bağlı sendikaların felsefesi, yapısı ve uygulamaları bugün Amerikan işçi hareketi üzerinde hâlâ önemli etkisini sürdürmektedir. Bu özellikler; «iş bilinci» ve «iş sendikacılığı» ile toplum ve ekonominin geniş bir siyasî reformu fikrine karşı, «ekonomik mücadele ve toplu pazarlık» fikrine büyük ölçüde ağırlık verme konularını kapsamaktadır.

Aynı şekilde, XIX. yüzyılda Avrupa modern işçi hareketlerine şekil veren fikirler, uygulamalar ve etkiler, bugün de önemli bir rol oynamaya devam etmektedir. İşçi hareketleri, evrimleri boyunca savaş, ihtilâl ve dikta idaresinin gelmesi gibi gelişmelerle sık sık kesintiye uğramasına rağmen, gözle görülebilir bir esneklik ve devamlılık göstermiştir. Hiç şüphesiz işçi hareketlerinde bir değişme olmuştur ve bu değişme işçi hareketlerinin kaynağının bilinmesiyle daha iyi anlaşılabilir. Bu sebeple Avrupa işçi hareketlerinin geçmişine bakmakta büyük yarar vardır.

Her ne kadar Amerikan ve Avrupa işçi hareketlerini aynı sosyal güçler şartlandırmışsa da ve hareketlerin başlangıcı aşağı yukarı aynı devreye götürülebilirse de, Amerikan ve Avrupa topluları

arasındaki çok önemli farklılıklar işçi hareketlerine de yansiyarak felsefe ve uygulama yönünden çok belirgin farklılıkların doğuşuna yol açmıştır.

A.B.D. ve Avrupa İşçi Hareketlerindeki Gelişmenin Kaynaklarındaki Farklılıklar

Amerikan işçi hareketleri ile Avrupa işçi hareketlerinin başlangıç yönünden gösterdiği farklılıkların en önemlisi, muhtemelen, Amerikan sendikacılığından farklı olarak, Avrupa işçi hareketlerinin ait olduğu toplumu tüm olarak değiştirmek amacından kaynak almış olmasıdır. Bir anlamda, Avrupa'da işçi hareketleri genellikle rengini ihtilâl geleneğinden almış olup, daha çok Marksizm veya XIX. yüzyılın diğer sosyalist veya anarşist doktrinlerinin tesiri altında kalmıştır.

İşçi hareketlerinin incelenmesi göstermiştir ki, köklü bir sınıf çatışması bilinci ve kapitalist düzene karşı düşmanlık - bu düzeni ortadan kaldırma isteği de dahil - Amerika'ya kıyasla Avrupa'da çok daha kuvvetli olmuştur. Şu var ki, kapitalizmin daha fazla hâkim olduğu ve sosyal engellerle daha az karşı karşıya bulunduğu ülke Amerika idi. Buna göre, kapitalizmin Amerika'da işçiler arasında daha kuvvetli bir sınıf çatışması bilincini doğuracağı ümit edilirdi.

Bununla beraber, Avrupa sosyal fikirler tarihinin incelenmesi göstermektedir ki, XIX. yüzyıl Avrupa ihtilâl geleneği ve Avrupa işçi sınıfının köklü sosyalist sınıf ideolojisi esas olarak kökenini kapitalizmden almamaktadır. Marksist veya benzeri düşüncelerin aksine, «sosyalizmin militan sınıf özelliği» gerçekte ekonomik güçlerin bir ürünü olmamıştır. Sosyalizmin militan karakteri daha çok ideolojik bir gelişmeden kaynak almakta olup, özelliğini, kapitalizmin doğuşundan ziyade, süregelen feodal geleneklerden almaktadır ve eski Avrupa sınıf düzenine karşı çıkma hareketinin bir ürünü olmaktadır. Bu sebeple, feodal bir geleneğe sahip olmayan Amerika'nın sosyalist bir geleneğe de sahip olmaması bir tesadüf değildir.

Feodal olmayan bir toplumun temel özelliklerinden biri, hakiki bir ihtilâl geleneğinden yoksun olmasıdır. Aynı devrenin Avrupa toplumu ile kıyaslandığı zaman, Amerikan kapitalizminin daha dinamik bir güce sahip olduğu, daha açık bir sınıf yapısına olanak sağla-

diği ve daha zayıf bir sınıf bilincine sahip işçi hareketine yol açtığı görülür. Sınıf ayrıcalıklarının çok köklü ve hâlâ süregelmekte olduğu bir gelenek ortamı içinde doğmuş bulunan modern Avrupa işçi hareketinin, hemen hemen her yerde ve aynı zamanda böyle bir toplumu değiştirme hareketine geçmesi bir sürpriz değildir.

Amerika'da kapitalizm hiç bir özel gayreti gerektirmeden düşük gelirli sınıfların da emellerini tatmin etme yoluna giderken, Avrupa'da daha 1848 ihtilâli sırasında düşük gelirli sınıflar ümit ve emellerinin gerçekleştirilmesini kapitalizme sırt çevirmekte görmüşlerdir. Uygulama ve programlarda her zaman yer almamış olmasına rağmen sosyal düzenin reddi fikri o kadar köklüdür ki, bugün dahi Avrupa işçi hareketlerinin demec ve sloganlarında varlığını devam ettirmektedir. Gerçekte, XIX. yüzyılın sonlarında başlayıp, XX. yüzyılda devam eden sosyal düzene bu kuvvetli düşmanlık güçsüz ve sorumsuz işçi hareketleri tarafından yaygın bir kabul görmüş ve söz konusu işçi hareketlerinin sloganlarına ve kullandıkları askerî terimlere (sanki işçi hareketlerinin nihai ifadesi büyük bir silâhlı çatışma olacaktır gibi) dayanak olarak kullanılmıştır.

XIX. yüzyılın sonu ile XX. yüzyılın başlarında işçi kesimi dahil Avrupa'da büyük bir halk kitlesinin özellikle seçme ve seçilme hakkına sahip olmaması ve bu hakkın feodal veya burjuva sınıfı gibi üst sınıflara ait olması nedeniyle, seçme ve seçilme hakkının elde edilmesi, feodal - kapitalist sınıf yapısına sahip kıta Avrupa'sında işçi hareketlerinin ilk önemli amacı olmuştur.

Örneğin; 1893 yılında Avusturya'da toplanan ilk modern sendika kongresinde, seçim hakkının elde edilmesi için genel bir greve gidilmesi yolunda bir karar alınması teklifi ileri sürülmüştür. Birinci Dünya Savaşından önceki on senelik devrede Prusya'da seçim hakkı üzerindeki kısıtlamaların ortadan kaldırılması için sendikal sistemin aracılığı ile genel bir greve gidilmesi konusunda Almanya'da yapılan tartışmalar şiddetlenmiş ve yoğun bir hâl almıştır. İlk Belçika sendika hareketinin bazı önemli girişimleri seçim hakkının elde edilmesi gayretleri üzerinde toplanmıştır. İsveç'te sendikalar 1907 ve 1909 da genel grev gösterisine başvurarak bütün erkek vatandaşlara seçim hakkının tanınmasında yardımcı olmuşlardır.

Bu örnekler Avrupa işçi hareketinin doğuş ortamı hakkında bize kabaca bir bilgi vermektedir. A.B.D.'nde, zenci sorunu bir tarafa

birakılacak olursa, seçim hakkı daha Amerikan iç savaşı (1860) ndan çok önce tanınmış olduğuna göre Avrupa'nın bu bakımdan Amerika'yı geriden takibettiği ortadadır.

Seçim hakkı ve diğer haklar Avrupa'da ancak işçilerin «birlikte» hareketleriyle elde edilebilmiştir. Birlikte hareket etme geleneği bugün de Avrupa proletaryasının en kuvvetli geleneklerinden birini teşkil etmektedir.

Sosyal hürriyetlerin elde edilmesi için böyle bir toplu mücadeleye önemli ölçüde baş vurmak, Amerikan işçi hareketi için aslâ söz konusu olmamıştır. Geçmişte toplu hareket etmek suretiyle elde edilmiş önemli sosyal zaferlerin yokluğu Amerikan işçileri arasında topluluk ruhunu veya sınıf bilincini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu sebeple, ideoloji ve işçiler arasındaki bağlılık yönünden Amerikan işçi hareketiyle Avrupa işçi hareketi arasındaki mevcut büyük farklılık tesadüfi değildir.

Batı Avrupa'da düşük gelirli sınıfların karşılaştıkları sorun sadece seçim hakkının elde edilmesi değildi; okuyup yazma bilmeme sorunu da önemli bir yer tutuyordu. Bir toplumdaki eğitim ve kültür gelişmelerinden uzak kalma, düşük gelirli sınıfları kolayca etkilemekte ve söz konusu sınıflar ancak bu toplum düzenini değiştirmekle eğitim ve öğretim haklarına kavuşabilecekleri inancına sahip olmaktadır. Örneğin, Belçika'daki ilk işçi hareketi eğitim ve öğretim haklarından yoksun kalmış olmanın yarattığı ezikliğin bir ürünü olan «kızgınlık hareketi» ve «şiddet eylemi» olarak nitelenebilir.

Eğer, günümüzde her hangi bir sınıf veya grubu, ait olduğu topluma yabancılaştırarak tek bir faktörden söz etmek gerekirse bu, öğretim ve eğitim yokluğu veya yetersizliğidir denilebilir. Hatırlamak gerekir ki, A.B.D.'nde beyaz çocuklar için parasız devlet okullarının kurulması üzerindeki kavga, Amerikan iç savaşından çok önce kazanılmış iken, İngiltere'de bile devlet kanalı ile eğitim ancak 1870 yılında uygulamaya konmuş ve 1891 yılında parasız bir şekle dönüştürülmüştür.

Avrupa'nın diğer ülkelerinde de parasız devlet eğitimi, Amerika'yı geriden takibetmiştir. Bunun yanında, Batı Avrupa'da parasız devlet öğretiminin uygulamaya konulmasından sonra, eğitim ve öğretim sistemi farklı sınıflar yaratma aracı olarak işleme devam

etmiştir. Akademik orta derecedeki eğitimi normal orta dereceli okullardan ayıran Avrupa eğitim sisteminin koymuş olduğu engelleme dolayısıyla, işçi sınıfı çocukları genel olarak, yüksek dereceli eğitim olanaklarından mahrum ediliyordu. Öte yandan, mevcut koşullar işçi çocuklarının üniversite öğretimine katılmalarına hukuken olmasa da fiilen engel oluyordu.

Bugün hemen hemen her ülkede önemli değişikliklerin yapılması başlanılmış olmasına rağmen, Avrupa eğitim sistemi hâlâ büyük ölçüde «sınıf farklılıkları yaratma» özelliğini devam ettirmektedir.

Avrupa İşçilerinin Hukukî ve Sosyal Yönden İhmal Edilmişliği

İşçi sınıfının baskı altında tutulduğu ve toplumdan koparıldığı konusundaki inancın Avrupa'da uzun bir tarihi geçmişi vardır. Bu duygu ve inancın kaynağı, kapitalist düzenden ziyade toplumun feodal yapısıdır. Fakat XIX. yüzyılın burjuva kapitalizminin, bir çoklarının ilk olarak ticarî ve sınaî faaliyet alanlarına itildiği işçi kesiminin yükünü ve mahrumiyetlerini artırdığı da bir gerçektir. Büyük ölçüde doğmakta olan kapitalizmin bir yan ürünü olan ve «gizli anlaşma» ve «birleşme» kanunları olarak bilinen yasaların, işçilerin birleşerek kendi çıkarlarını savunmalarını önlemek amacıyla, hemen hemen bütün Batı Avrupa ülkelerinde yürürlüğe konduğu görülmektedir. Bu yasaların birincisi 1791 tarihli Fransız yasasıdır. Buna göre :

«Aynı ticarî mesleğin mensupları ve işçileri veya her hangi bir zanaat veya meslekteki kalfalar, bir toplantı teşkil ettikleri zaman, başkan, sekreter veya bir sendikacı görevli seçemezler; kayıt memuru tutamazlar, kendi ortak çıkarları olarak niteledikleri konularda karar veremezler veya her hangi düzenleme işleminde bulunamazlar... Merkezî idare ve mahallî kuruluşlar her hangi bir işyeri veya meslekî faaliyet yerinden yapılacak başvurmalara muhatap olamazlar.»

Bir çok ülkelerde işverenler kendi işçilerinin faaliyet serbestisini doğrudan kontrol etme yolına bile başvurmuşlardır. Bu konuda Belçika bir örnek olarak verilebilir. Belçika'da her işçinin bir kimlik defteri vardır. Bu defterde işçinin bir evvelki işyerinde görevlerini

«uygun» veya «tatminkâr» bir şekilde yerine getirip getirmediği kayıtlıdır. Belçika'da işçilerin mahkemelerde de hukukî yönden «aşağı» duruma konması söz konusudur. Amerika İşçi Federasyonu Başkanı Samuel Gompers'in XX. yüzyılın başlarında Avrupa'ya yapmış olduğu gezi neticesi Avrupa işçileri hakkındaki izlenimleri şöyledir :

«Avrupa işçisinin kimlik defteri onun halen devam etmekte olan esaretinin bir belgesidir. Amerika'da her hangi bir kimse, ülkeyi serbestçe gezip dolaşabilirken, Avrupa'nın bir çok ülkelerinde işçi kendi «kabul edilebilirlik» defterini polise veya iş isteminde bulunduğu yere gösterme mecburiyetindedir... İtalya'da işçinin kimlik defteri daha önceki işverenler tarafından, işçinin işçi olarak karakterini belirtmesi yanında, aynı zamanda, işçinin her hangi bir sebeple on günden daha fazla bir süre için hapis yatıp yatmadığını da bildirir. Polisin takibatına uğramış bir «işçi tahrikçisi» böylelikle, ister istemez kendini ele vermiş olacaktır.»

Belçika Medenî Kanunu (ki, ancak 1883 yılındaki büyük çalkantılardan sonra değiştirilmiştir) na göre, ücretin ödenmesi söz konusu olduğunda, işverenin doğrudan doğruya söylediğine prensip olarak inanılır. Mahkemede açılmış bir davada işverenin beyanı için ispat gerekmezken işçinin iddiasını ispat etmesi gerekir.

1875 yılına gelinceye kadar, sözleşme hükümlerine uymuyarak greve başvuran İngiliz işçileri, «Efendi ve Hizmetçi Yasası» na göre suçlu olarak cezalandırılabilir ve hapsedilebilirdi. 1875 tarihli «İşverenler ve İşçiler» yasası ile düzeltilmiş olan adı geçen yasanın ismi bile işçilerin nasıl kötü bir durumda olduğunu açık olarak belirtmektedir. Yeni kanun sözleşme hükümlerine uymamanın cezasını sadece maddî tazminatla sınırlamıştır.

Sınıflar arası farklılıklarla ilgili bu örnekler, XX. yüzyıl Avrupa'sında yürürlükte bulunan temel hukukî ve kurumsal uygulamalardan alınmıştır. İşçilerin sınıflar arası adaletsizlik bilinci ile ilgili başka bir örnek Avusturya'dan verilebilir. Avusturya'da 1848 ihtilâlinde, çalışan sınıfların isteklerinin en önemlilerinden biri, kendilerine sen (du) diye değil de resmî bir ifade olan siz (sie) diye hitap edilmesidir.

Buna karşılık, Amerika'daki daha katı ve merasime kaçacak ölçüdeki «resmî sosyal eşitliği» ele alalım. Servet seviyesindeki eşitsizlikler her zaman anlayışla karşılanmış olup, sosyal statü veya sınıf üstünlüğü fikri benimsenmemiştir.

«Birinin herhangi bir durumda mevkiini ileri sümesi, Amerikan demokrasisi için affedilmez bir günâh olarak kabul edilmiş ve Amerikan halkı, bunun tabii bir neticesi olarak, askeriyede subay sınıfı için ta yürekte bir soğukluk duygusuna sahip olmuştur... Bir Amerika'nın bir hizmetçi tutması anlayışla karşılanır (çünkü bu bir görev ayırımı meselesidir), fakat ona resmî bir uşak elbisesi giydirmemesi gerekir (çünkü bu seviye farkı yaratıcı bir meseledir). Bir Amerikalının halk okullarına devam etmesi olağandır ama, orada yüksek tahsilli olduğunu teşhir edecek şekilde bir aksanla konuşmaması gerekir.»

Sınıf ayırımı ve sosyal itibar bilinci Avrupa'nın tipik sosyalist işçileri arasında dahi bugün çeşitli şekillerde devam edegelmektedir. Amerikan sendikacıları Avrupa'daki işletmeleri ziyaret ettikleri zaman, millî hükümeti sosyalist partilerin kontrol edebildikleri ülkelerde dahi işçilerin yönetim karşısında itibarlarının düşük olduğu kanısına sahip olduklarına sık sık şahit olmuşlardır.

Amerika'da müteşebbis sınıf, büyük ölçüde, tıpkı işçiler gibi sınıf sembolü ve sınıf bilinci hakkında kayıtsızdırlar. İşçiler arasında karşı - sınıf bilinci çok az bir gelişme göstermiştir. Diğer taraftan, Avrupa'da burjuvazi, feodalizme karşı bir ihtilâlcî sınıf olma ögüncesinden kaynak alan bir liberalizm oluşturmuştur. Avrupa'lı işçi sınıfı kendi sosyalist ideolojisini formüle ettiği zaman aynı «sınıf ihtilâli» bilincinden hareket etmektedir. Sosyalist ideoloji Avrupa'da sınıfsal bölünme bilincini devam ettirmekte ve güçlendirmektedir. Amerika'da işçi sınıfı Amerikan orta sınıfından daha fazla sınıf bilincine sahip bir grup olmamıştır.

Feodal bir sistemin yokluğu yanında, A.B.D. işçi hareketlerinin daha hür bir ortam içinde gelişmesine yol açan diğer bir faktör de XIX. yüzyılın sonuna kadar batıda geniş toprakların bulunması idi. Avrupa'dan gelen göçmenler sınıf bilinci olanağını azaltıcı bir yönde etkide bulunmuştur, çünkü etnik faktörlerin bölücü etkisi, işçilerin

ortak ekonomik çıkarlarının yaratacağı birleştirici etkiden daha ağır basmıştır. İşverenler zaman zaman bir etnik grubu diğerine karşı kullanarak işçilerin birleşip ortak bir cephe kurma gayretlerini boşa çıkartmışlardır.

Avrupa'daki Feodal Esnaf Loncaları ve İşçi Sendikaları

Eski bir feodal geleneğin Avrupa işçi sınıfı hareketleri üzerindeki etkisi hakkında son bir nokta olarak belirtmek gerekir ki, bu işçi hareketlerinin bir çoğu kalfaların kurmuş oldukları eski loncalara kadar uzanmaktadır. Örneğin, Viyana tabak ve deri işçileri, 1870 yılında loncadan sendikaya kaymışlar, 1880'ler içinde yeniden lonca şekline dönüşmüşler ve en nihayet 1896 yılında tekrar sendikalaşmışlardır. İsviçre'de loncaların ortadan kaldırılması belli bazı faaliyet alanlarında şiddetli bir rekabete yol açmış ve hem işverenler ve hem de işçi sendikaları rekabeti kontrol etmek amacıyla genel bir sendika kurmak için birlikte hareket etmişlerdir. Zamanla işverenler sendikadan ayrılmışlar ve ortaya modern sendikalar çıkmıştır. Almanya'da da loncadan sendika şekline doğru bir nevi tedrici evrim hareketi yer almıştır. Burada «gizli birleşme» doktrini, çalışan gruplara karşı kullanılmış ve kalfaların kurdukları eski derneklerin dağılıp yok olmalarına yol açmıştır. Fakat kalfalar özellikle 1841'den sonra yeni sendikaların kurulmasına yardımcı olmuşlardır.

İşçi hareketleri ile loncalar arasında doğrudan ilişki kurulmadığı yerlerde bile loncaların ilk işçi sendikaları üzerindeki etkisinin oldukça önemli olduğu söylenebilir. Danimarka'da 1870'den 1880 yılına kadar Kopenhag'da kurulmuş olan 65 işçi sendikasının yüzde sekseni bir lonca monopolünün mevcut olduğu faaliyet alanlarında yer almakta idi.

Avrupa işçi sendikacılığı üzerindeki lonca ilişkisi veya tesiri genel fakat üniversal olmayan bir olaydır. Tanınmış İngiliz sendika tarihçileri, özellikle İngiltere'de loncaların modern işçi sendikacılığının öncüleri olduklarını kabul etmemektedirler.

Avrupa sendikacılığının gelişmesi üzerinde loncaların tesiri hakkındaki tartışmayı sürdürmekte pek yarar yok. Burada önemli olan, her Batı Avrupa ülkesindeki toplu gruplaşmanın ve toplu hareketin sosyal ve ekonomik hayata eski feodal ve lonca tesirinin bir parçası

olarak yerleştirilmiş olmasıdır. Bu anlamda, işçi sendikacılığı Amerika'dakilere kıyasla daha fazla «tabii» bir gelişme teşkil etmiş ve işçiler tarafından ve netice olarak, işverenler tarafından daha «tabii» bir şekilde benimsenmiştir.

Sendikacılığın Batı Avrupa'da sahip olduğu bu geleneksel üstünlük, bugünkü işçi sorunları üzerindeki etkisini devam ettirmektedir. Amerikan beyaz - yakalı işçilerine kıyasla Avrupa beyaz - yakalı işçilerinin ve kamu hizmetlerinin daha büyük sayıda sendikalaşmasının sebeplerinden biri, açıktır ki, Avrupa'lı işçilerin toplu hareket ve gruplaşma gereğini daha kolay kabul etmiş olmalarıdır.

Buradaki esas amacımız, Amerikan işçi hareketlerindeki gelişmenin incelenmesi değildir. Bununla beraber, Avrupa işçisinin sınıf karakterinin incelenmesine dönmeden önce şunu belirtmek gerekir ki, Amerika'da feodal engelleme mevcut olmaması, aynı zamanda, Amerika'daki kapitalizmin XIX. yüzyıl Avrupa'sına kıyasla daha dinamik bir özelliğe sahip olmasına yol açmıştır. Bu durum, işçiler için daha yüksek bir hayat seviyesinin temellerini atmış ve aynı zamanda, teşvik edici ve iş olanakları yaratıcı gelişmelere olanak sağlamıştır - ki, her ikisi de sınıf bilinci potansiyelini azaltıcı bir etkide bulunmuştur.

Avrupa İşçi Hareketlerinin Reaksiyonist Özelliği

Üyelerinin ekonomik haklarını ve yararlarını savunup geliştirebilmek için Amerikan işçi grupları, tamamiyle ekonomik alanda faaliyet gösteren sendikal kurumları güçlükle kurmaya çalışırken, Avrupa işçi hareketleri bütünüyle yeni bir toplum yaratma ideali peşinde idi.

Amerikan işçi sendikaları mahiyetleri itibariyle tamamen farklı bir özelliğe sahiptirler - sendikalar faaliyetlerini büyük ölçüde, toplum düzeni ile fazla ilgilenmeksizin üyelerinin menfaatlerini sağlamak ve savunmak konusu üzerinde toplamışlardır. Böyle bir durum, Amerikan toplumunda kısmen, genel bir sınıf bilinci ve açıkça belirlenmiş ve kararlı sosyal sınıfların mevcut olmayışı neticesini doğurmuştur.

Diğer taraftan, Avrupa sendikaları, sadece sendikalı işçiler için değil, bütün işçiler adına toplumu tamamiyle değiştirmeyi amaçlayan daha geniş bir sosyal hareketin bir parçasını teşkil etmektedir. Tipik bir Avrupalı işçi için mensup olduğu sendikanın hedefleri ile mensup olduğu sosyalist partinin veya kooperatifin amaçları arasında fazla bir farklılık yoktur. Bu kuruluşlar içinde işçi sendikası zaman zaman bir ölçüde partiye kıyasla daha dar bir görüşe sahip olmuş olabilir, fakat büyük ölçüde, her iki kuruluşun ortak amacı, mevcut sosyal düzeni değiştirmektir.

XIX. yüzyılın sonlarındaki Avrupa işçi hareketleri, tabiiyle işçinin ve ailesinin tüm yaşantısını kapsamına alma çabasında idi. Örgütsel olarak işçi hareketleri işçi ile ilgili kuruluşların bir çoğuna yayıldı ve işçiye yeni bir sosyal düzen imajı sunmaya çalıştı.

XIX. yüzyılın sonlarındaki ve XX. yüzyılın başındaki işçi hareketlerinin büyük ölçüde Marksist ekonomik programları arasında genel bir benzerlik mevcuttur. Üretim vasıtalarının sosyalizasyonu, kapitalizmin ortadan kaldırılması ve bunun yerine ferdi kazanç için değil de toplumsal amaç için üretimde bulunacak bir toplum düzeninin getirilmesi planları, bu işçi hareketlerinin en göze çarpan özelliğini teşkil ediyordu.

İngiliz Sendikacılığı

Her ne kadar İngiliz işçi hareketi de toplum düzeninin değiştirilmesi fikrinin savunuculuğunu yapmışsa da, slogan ve programları üzerindeki Marksist etki açısından ele alındığında bu hareket gözle görünür bir istisna teşkil eder. İngiliz sosyalizminin karakteri protestan dini gelenekleri tarafından büyük ölçüde etkilenmiştir.

İngiliz Marksist iktisat tarihçisi E.J. Hobsbawn'ın gözlemlerine göre, İngiliz işçileri sendika idare etmeyi Metodist düşünceye dayalı yöntemlerden esinlenerek öğrenmişlerdir. Bir küçük kilisenin veya mahkemenin işleyişine hakim olan yöntemler, sendikanın idaresine adapte edilmiştir. İşçiler Metodizm'den, aynı zamanda, «toplu kaynaşma ve propoganda araçları» nı da almışlardır. Hobsbawn'a göre, «XIX. yüzyıl ortasında İngiliz maden işçileri veya ziraat işçileri sendikaları yönünden ilk Metodistler tıpkı bugünkü Fransa'da Fransız işçileri için Komünist Partisi'nin oynamakta olduğu rolü oynamışlardır; bu da liderlik kadrosunun teşkilidir.»

Bununla beraber, kuvvetli bir Marksist geleneğin yokluğu İngiliz işçi hareketlerinin «sosyalist heyecan» yönünden daha az ateşli olmasına yol açmamıştır...

Bu çeşit bir sosyalizmin ne ölçüde şaşırtıcı olabileceği, 1902 yılında Londra'da yapılmış bir işçi mitingine katılmış olan Leon Troçki'nin gösterdiği reaksiyonda özetlenebilir. «Bir Pazar günü Lenin ve Krupskaya ile birlikte Londra'da sosyal - demokratik bir toplantının ilâhilerle bitirildiği bir kiliseye gittik. Avusturalya'dan yeni dönmüş bir kompozitör ayağa kalktı ve sosyalizm hakkında konuştu. Bunun üzerine herkes ayağa kalktı ve «Yüce Allah, bize artık kralların ve zenginlerin bulunmadığı bir dünya ver.» şarkısını okumaya başladılar. Kulaklarıma yahut gözlerime inanamadım.»

İşçi hareketinin gelenekleri, uygulamaları ve biçimi üzerindeki dinin bu kuvvetli etkisi, diğer batı ülkelerine kıyasla tamamiyle farklı bir özellik gösterir. Paul Malles, «İngiltere'de mevcut dinin zayıflaması, kıta Avrupa'sında Marksizmin bir kurtarıcı olarak doldurma durumunda olduğu boşluğa benzer bir boşluk bırakmamıştır. Gelenekler, düşünüş alışkanlıkları ve protestanlığın verdiği duygu ve heyecanların İngiliz işçi sınıfı arasında varlıklarını kuvvetle devam ettirmekte» olduğunu ifade etmektedir. Aynı yazara göre, «İngiliz işçisi dinden uzaklaştırılmış olabilir, ama kilisenin tesirinden uzak tutulamamıştır.» Böyle bir durum, örneğin, kıta Avrupası Katolik ülkelerinde işçiler arasındaki «kiliseye karşı olma» duygusunun büyüyen gelişmesiyle bir zıtlık teşkil etmektedir.

İngiliz sosyalizm tarihinin önde gelen lideri G.D.H. Cole, diğer bir işçi kuruluşu olan kooperatifçilik hareketinin doğuşu üzerindeki protestan (nonconformizm) tesirine önemle yer verir. Cole'in ifadesine göre; Modern kooperatifçilik hareketinin doğum yeri olan Rochalde, dini tartışmaların ve kuruluşların çok sayıda yer aldığı bir bölge ve bir protestan merkezi idi. Sanayi devriminin ilk dönemlerinde, kiliselerin fakir ve baskı altındaki işçi sınıfı karşısındaki anlayış ve içten tutumu, sendikalar ve kooperatifler konusunda işçi liderlerini daha ılımlı bir ekonomik ve siyasî düşünce ortamına yöneltmiştir. Özellikle kooperatifçilik hareketi İngiliz işçilerinin devrimci sendikacılıktan 1850'lerin «yeni model» işçi sendikacılığı olarak adlandırılan sendikacılık biçimine doğru yönelmelerine yol açmıştır. 1850'lerden bu yana İngiliz işçi hareketi, neticede sosyalist olmasına

rağmen, kıta Avrupası işçi hareketlerinin çoğuna kıyasla daha ılımlı bir yol izlemiştir.

İngiliz işçi hareketinin sosyalist ideolojisinin bu dinsel özelliği, bugüne kadar varlığını sürdürmüştür. İşçi Partisinin bugünkü lideri Harold Wilson bu dini etkinin en göze batan bir örneğini vermektedir. Fikir yapısının gelişmesine etki eden faktörler üzerinde kendisiyle bir kaç yıl önce yapılan bir mülâkatta, H. Wilson bunu şöyle ifade etmiştir: «Çocukluk yıllarımda beni non-conformist (protestan) ilkelerle karşı karşıya getiren ve onları benimsettiren kilise ve izcilik hareketi gibi şeyler olmuştur. İşçi Partisinin gelişip büyüdüğü topraktı bu... (Mülâkatta kendisine, 'Üzerinizde Marks ne ölçüde etkili oldu?' sorusu sorulduğunda, Wilson 'Hiç bir ölçüde' diye cevap vermiştir. 'Sizi daha çok kim etkiledi?' sorusuna karşılık Wilson şu şekilde cevap vermiştir.) ... İfade ettiğim gibi, ebeveynim ve izci hareketi. İzci yasasının dördüncü maddesi 'Bir izci herkesin arkadaşı ve her izcinin kardeşidir' demektedir.» Wilson kendisi üzerinde, kişisel menfaat gözetmeksizin ve fedakârlıkla kendilerini sosyalist ilkeye adayan iki sosyalist öğreticinin etkili olduğunu belirtmiştir.

İngiliz sosyalizminin ve İngiliz işçi hareketinin fazla doktriner bir karakterde olmayışı, aynı zamanda, ülkenin farklı bir siyasî evrim geçirmiş olmasından ileri gelmektedir. Kıta Avrupa'sında demokrasi daha ziyade XIX. yüzyılda hemen hemen her yerde dalga dalga tesirini göstermiş olan 1789 tarihli Fransız ihtilâlinin bir ürünüdür. Bununla beraber, İngiltere'de demokratik ve sivil hakların tedrici evrimi yüz yıllar boyu sürmüştür. Orta sınıf ile işçi sınıfı arasındaki sosyal «alıp - verme» nin yarattığı çeşitli güçler ve işçi sınıfının desteğini kazanmak için orta sınıf ile Tory sınıfı arasındaki rekabet kıta Avrupa'sına kıyasla sınıf çatışmasının daha az önemli rol oynadığı bir ortam yaratmıştır.

XIX. yüz yıl İngiltere'sinde seçim hakkının genişletilmesi ile ilgili mücadele 1882 ve daha sonraki orta sınıf reformlarını da kapsamına almıştır. Bunun yanında, bir çok önemli orta-sınıf liderleri oy hakkının çalışan sınıflara da verilmesi için mücadele etmişlerdir. Buna karşılık, son zamanlarda yapılmış olan bir incelemeye göre, İmparatorluk Almanya'sında orta sınıf ve toprak sahibi aristokratların kendileri için tam bir seçim hakkı kabul ederlerken işçi sınıfı için bu hakkın ancak sınırlı bir şekilde kullanılmasını benimsedikleri tespit edilmiştir. Söz konusu incelemede, bu çeşit gelişmenin «Alman

işçi sınıfının kendi haline bırakılmasına ve meselenin siyasî yönü ile ilgilenen işçiler için sınıf bilincine dayanan örgütleşmenin tek çıkar yol olarak görülmesine yol açtığı; halbuki İngiltere'de işçi sınıfının tedrici bir demokrasi idaresinin kurulabilmesi ümidiyle liberal burjuvaziyi yıllarca desteklemiş olduğu» ifade edilmektedir.

İngiltere'de aynı zamanda işçi hareketi ve İşçi Partisi adına yaygın sosyal reformlar yapılmasını amaç edinen ve başlıca bir orta-sınıf reform hareketi olan Fabianizm olayı da mevcuttu. Bu, ülkede sınıflar arasındaki yaygın uzlaşmanın diğer bir işareti olmuştur. Henry Pelling'in yazdığı gibi, «Fabian Toplum, Marksist teoriyi İngiliz anayasal uygulamalarına adapte edilebilecek bir biçime sokmada en önemli bir hizmet ifa etmiştir. Bunun için de Fabianlar İngiliz toplumunda yer alan radikal fikirlere, Mill ve Bentham'cı görüşlere, pozitivistlerin ve iktisat tarihçilerinin fikirlerine büyük ölçüde ağırlık vermişlerdir. Bütün bu 'birleştirici' gelişmeler İngiliz işçi hareketine son derece önemli bir katkıda bulunmuştur.» İngiliz işçisinin sosyalizme bağlanması o kadar ılımlı idi ki, İşçi Partisi'nin resmen desteklenmesi ancak, Parti'nin siyasî programı 1918 yılında temelden bir değişme geçirdikten sonra kabul edilmiştir.

Her ne kadar sendikal gelişmenin karşılaştırmalı incelenmesinde işçi hareketinin Marksist olmayan niteliği üzerinde önemle durulması gerekirse de, İngiltere'deki kapital - emek ilişkilerinin uzunca geçmişinin; sınıflaşma ve yaşam biçimi yönünden, diğer Batı Avrupa ülkelerinin her birinde halen izlerini devam ettirmekte olan bazı önemli etkiler bırakmış olduğunu belirtmek gerekir. Sanayileşme, önce İngiltere'de ortaya çıkmış ve gecekondular toplumunun ortaya çıkması, çocukların çalıştırılması ve benzeri gelişmeleri içine alan çok kötü sosyal koşullar altında gerçekleştirilebilmiştir. Tarihçi Val Lorwin'in ifade ettiği gibi, «XIX. yüzyıl sanayileşmenin geç geldiği yerlerde insanlar ve çocuklar artık sanayileşmenin eski kötü koşulları altında bulunmuyorlardı. Kopenhag, Stokolm, Amsterdam ve Oslo'daki işçi evleri, sağlık koşulları, işçilerin çevrelerindeki çocuk oyun yerleri ve parklar, sanayileşme döneminde Manchester'de yer alan sefil yaşama koşullarından büyük ölçüde farklı idi.

İngiliz sanayi devriminin getirdiği uzun sefalet yılları izini sürekli ve köklü bir sınıf farklılığı duygusu şeklinde bırakmamıştır. Önemli bir Marksist veya diğer devrimci etkinin yokluğuna rağmen

bir çok Batı Avrupa ülkelerine kıyasla, bugünün İngiliz işyerlerinde daha az bir anlaşma ve birleşme göze çarpmaktadır.

Avrupa İşçi Hareketinde Farklı Bir Gelişim

XX. yüzyılın başlarında Avrupa işçi hareketlerinin niteliği bu hareketlerin siyasal yönden örgütsel yapılarını incelemekle daha iyi anlaşılabilir. Bu açıdan ele alındığında, örgütün işçi üyenin günlük yaşantısı üzerindeki etkisi özellikle büyük önem taşır. Burada söz konusu edilen işçi kooperatiflerinin, kulüblerin, okulların, eğlence dernekleri ve benzeri işçi kuruluşlarının etkisidir. Kurt L. Shell Avusturya'daki işçi örgütlerini aşağıdaki şekilde tanımlamaktadır.

«İşçi hareketi ... Avusturya işçi sınıfının önemli bir kısmı için, hem kelime anlamında ve hem de mecazi anlamda, bir yuva kurmuştur. İşçi örgütlerinin ilgi ve faaliyet alanları, pul kolleksiyonculuğundan tutun da, Allahı inkâr eden militan davranışları amaç edinen kulüp ve derneklerinin faaliyetlerini de içine almaktadır. Bu örgütlerin her biri kendisi ile toplumun geriye kalan kesimi arasında kesin bir sınır çizmekte ısrar etmiştir. Şarkı söylemek, yürüyüş yapmak, satranç oynamak, bütün bunlar, Sosyal Demokrat Parti ile olan küçük ve devamlı bağlantıları dolayısıyla kendi üyelerini iftiharla işçi olarak kabul eden örgütler içinde yapılmaktadır. 'Çocukların Arkadaşları' ve 'Parasız Okullar' yolu ile devlet okulları sisteminin yeni gelişmekte olan bir işçi çocuğunu kendi proleter geçmişine yabancılaştırmaması veya onu anti-sosyalist bir ideoloji ile işlememesini temin için bir teşebbüste bulunulmuştur. Alkollü içkilerin kullanılmasına karşı alınacak sıkı tedbillerle işçi, içine düştüğü bu uyusuk durumdan kurtarılacaktır. Kitap kulüpleri, tiyatrolar, kütüphaneler ve konserler gibi kültürel faaliyet örgütleri yolu ile işçide, hayatta daha yüksek amaçlar için uğraşma duygusu geliştirilecektir. Bütün bu çabalar, uyanık, iyi öğretilmiş ve eğitilmiş işçilerin kendi sınıflarının siyasî pozisyonu hakkında daha bilinçli olacakları ve sosyalist bir toplum yaratma mücadelesine daha iyi katılacakları varsayımına dayanmaktadır.»

Avrupa işçi hareketlerinin hedefi olarak görünen, mevcut toplum düzeninin yerine başka bir toplum düzeninin getirilmesi Amerikan işçi hareketlerinin felsefesine o kadar uzak düşmektedir ki, bunu anlamak bile bir hayli güçtür. Örneğin, işçiler arasında alkol-

l  içkilerin kullanılmasını kontrol etmeyi  nemeye çalışmayı kendi üzerine alma durumu muhtemelen bu faaliyetlerin en göze çarpanıdır. Her nekadarkolizm Amerikan işçileri arasında belkide ne daha az ve ne de daha fazla bir sorun teşkil etmemekle beraber, iki içmeye karşı sendikanın bir ana mücadele merkezi olabileceği fikri A.B.D.'nde çok uzak bir ihtimaldir ve bu, Amerika'daki ve Avrupa'daki işçi hareketlerinin farklı karakterini belirtmek için en iyi bir ölçü olarak gösterilebilir.

işçi eğitim derneklerinin rolü hakkında da özellikle durmak gerekir. Bu gün yasalara uygun kabul edilen sendikal faaliyetlerin bir çoğunun kanunen yasaklanmış olduğu ilk d nemelerde işçi hareketlerine g c kazandırma çabalarının merkezciğini ekseriyetle işçi eğitim hareketi teşkil etmiştir.

Bu gibi merkezlerdeki eğitim, okuma yazma öğreniminden sosyalizmin ve işçi sendikacılığının öğretilmesine kadar değişen bir programı kapsamakta idi. En aşağısından ilk safhalarda, işçilerin eğitimi, Amerika'ya kıyasla, Batı Avrupa işçi hareketlerinde daha büyük bir rol oynamıştır.

İdeolojik sevide işçi eğitim programları, işçi hareketlerine katılan çok sayıda işçi üyeler için sosyalist doktrini anlaşılabilir bir hale sokmada birleştirici ve toplayıcı bir g c olarak önemli idi.

Amerikan işçi hareketleri üzerinde değerli bir uzman olan Clark Kerr'e göre, «Sendikaların faaliyet alanlarını; üyelerinin, sadece işçi olarak değil fakat aynı zamanda tüketicici ve vatandaş olarak, hayatlarını gittikçe daha fazla kapsamına almadan genişletmeleri Amerika'daki demokratik evrimin yararına olmayacaktır.» C. Kerr, temel Amerikan kurumlarının — devlet, teşebbüs, sendika ve diğerleri — her birinin «kendi faaliyetini toplum içindeki esas fonksiyonuna göre sınırlandırması — bu fonksiyon ister mal ve hizmet üretimi olsun, isterse ekonomik menfaatların temsili veya ruhların kurtuluşu olsun — gerektiğini» ısrarla ileri sürmektedir. Kerr'e göre, «Ferdin hayatını bütünüyle kapsamına alan bir kurum belli bir fonksiyonu olan (veya fonksiyonu sınırlı olan) hiç bir kurumun yapamayacağı şekilde, ferdi kendi gücü ve kontrolü altına alabilir.»

Burada izah etmeye çalıştığımız Avrupa işçi hareketi, Amerikan demokrasisinin işleyişinde önemli bir fonksiyon ifa eden işçi hareketleri için Kerr'e göre, uygun veya en iyi olan davranış şekli

ile tamamiyle ters bir görünüm arz etmektedir. Hiç şüphesiz, Avrupa işçi hareketlerinin — işçi partileri, sendikalar, kooperatifler, kulübler — toplam etkisinin genel olarak XX. yüz yılda, kendi toplumlarının demokratize olmasına yardımcı olduğunu kabul etmek gerekir. Bunun yanında, işçi hareketlerinin sendikalarla partiler ve kooperatiflerle en fazla entegre olduğu İskandinav ülkelerinde, demokratik ideallere bağlılık kadar demokrasinin gereği sınırlamalara karşı anlayış göstermede de büyük bir gelişme mevcuttur.

Bunun, bütün işçi hareketleri için geçerli bir durum olduğunu iddia ettiğimiz şekilde anlaşılması gerekir. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi, her hangi bir toplumdaki işçi hareketlerinin niteliği daha çok o toplumun özel sosyal ve ekonomik güçlerinin bir ürünüdür. Fakat Avrupa işçi hareketlerinin geçirdiği tecrübe, çoğulculuk ve modern demokratik düzenin mahiyeti hakkındaki pur Amerikan kavramlarının değerlendirilmesinde bizi tedbirli olmaya sevk etmelidir. Tüm olarak ele alındığında Avrupa işçi hareketleri genellikle demokratik gelişime en büyük katkıda bulunan bir faktör olmuştur.

Yukarıda açıklamakta olduğumuz tür «toplam» işçi hareketlerinin, üzerinde durulması gerekli en aşağısından iki yönü daha vardır. (ve Shell'in Avusturya işçi hareketleri ile ilgili açıklaması sadece bir örnek olarak ele alınmalıdır; İskandinavya, Almanya, İsviçre ve diğer bazı ülkelerdeki işçi hareketleri de aynı şekilde izah edilebilirdi.). Laundauer'in ifade ettiği gibi, işçi hareketi Avrupa toplumlarının bir çoğunda işçilerin önüne bir «duvar» örülmüş olmasının hasil ettiği bir üründür. Eğer işçiler dernek kurabilselerdi ve «daha yüksek bir medeni yaşantının ifadesinde kendilerinin de payı olsaydı» kendi kuruluşlarını kendileri kurmak durumunda kalacaklardı.

İşçi örgütlerinin kuruluşu, ekseriya bir sosyal düzene karşı ihtilal içinde bir sınıf olarak belirlenen Avrupa işçi sınıfı yönünden ele alındığında, aynı zamanda, bir çeşit ihtilalci reaksiyonu da aksettirmektedir. Sendikalar, partiler, kulübler ve derneklerin oluşturduğu bu yapı, mevcut toplum düzeninin reddi olduğu kadar onun yerine bir ikamesi anlamına da gelmektedir.

Farklı bir açıdan bakıldığında, 1918 öncesi bu Avrupa işçi hareketlerinin, son zamanlarda bir yazarın ifade ettiği gibi, kendine özgü «kendini burjuva sınıfının hakim ideolojisine hem bağlayan ve

hem de ondan ayrı tutan, tutarlı bir dünya görüşüne» sahip olduğu açıktır. Büyük ölçüde Marksizmin diyalektik felsefesi ile güçlendirilmiş olan bu dünya görüşü sosyal demokrasi bayrağı altında birleştirilmiştir.

XIX. yüz yılın son yarısı boyunca merkezi Batı Avrupa'da doğmakta olan yeni endüstriyel toplumun realitelerine karşı işçilerin reaksiyonları ile Marksizm arasındaki yakın uyumu Adam Ulam açık bir şekilde ortaya koymaktadır. A. Ulam'ın ifade ettiğine göre :

«Marksist olmayan bir iktisatçının görüş açısından bakıldığında 'artık değer teorisi' yanlış olsa bile, işçinin kendisini makinenin bir parçası gibi gördüğü toplumlarda insan emeğinin ve kişiliğinin üstün değerini ifade etmesi bakımından anlamlıdır. İktisat tarihçisi, kapitalizm altında işçinin kaderinin daha da kötüleşmediğini sabırla ispat etmeye çalışabilir, fakat yanı sıra olsa Marksist görüş yine de işçinin, çiftçi ve zanaatkar olarak daha önce sahip olduğu istikrar ve güvenliğini kaybedişini sanayi toplumuna bağlamaktadır.»

Ulam'a göre, «Sanayileşmiş bir toplumda Marksizmin çekici yönü onun ara hedefi olan 'kapitalizmin yıkılması' fikri ile proleteryanın sanayileşmeye karşı çıkma işgüdüsünün aynı olmasından ileri gelmektedir.» Bu sebeple, işçiler için «sanayi öncesi bir toplumdan kısmen sanayileşmiş bir toplum haline geçişin dönüm noktasında Marksizm, bir anlamda, o toplumun ulusal ideolojisi olmaya başlar ve toplumun sorunlarının çözümlenmesinde en çekici bir yol olarak görünür.» Batı Avrupa işçi hareketlerinin büyük bir kısmının Marksist ideolojiyi, XX. yüz yıl ilerledikçe tedrici olarak reddetmeye başlamış olmasına rağmen, sanayileşmenin başlangıç ve gelişme dönemlerinde Marksist ideolojinin tutulmuş olmasından hiç şüphe yoktur.

Yine, Avrupa işçi hareketleri tarafından benimsenmiş olan bu geniş dünya görüşü veya ideoloji, sendikal mücadelenin ilk dönemlerinde işçiler arasındaki dayanışmaya çok önemli bir katkıda bulunmuştur. Daha önce işaret ettiğimiz gibi, «toplu gelenek» Amerika'ya kıyasla Avrupa'da sendikacılığın gelişmesini daha kolaylaştırmıştır. İdeolojiyi bütün olarak benimsediklerinde veya yorumladıklarında Avrupa işçi hareketleri, aynı zamanda, Amerikan işçi ha-

reketlerine açık olmayan bir şekilde, kendi aralarında da bir birleşme ve bütünleşme yoluna gitmişlerdir.

Amerikan İşçi Hareketlerinin Daha Sınırlı Faaliyet Alanı :

Modern çağda, Amerikan işçi hareketi hemen hemen saf bir işçi sendikacılığı olayı şeklinde gelişme göstermiştir. Siyasi faaliyetler, kooperatifler ve diğer Avrupa tipi çabalar Amerikan işçi hareketlerinin gelişme gösterdiği XX. yüz yılın ilk bir kaç on yıllık devresinde, ya çok az ya da hiç bir rol oynamamıştır. Amerikan işçi hareketi gelişmesini sağlamak için ortak bir işçi sınıfı ideolojisinin yardımına başvuramazdı. Her ne kadar Amerika'da sendikalaşmanın hızlı bir gelişme gösterdiği 1870 ve 1880'lerde, Avrupa işçi hareketlerinin büyük bir kısmına kıyasla Amerikan sendikacılığı nisbeten daha ileri bir seviyede idiyse de, XX. yüz yılın ilk otuz yıllık kısmındaki sendikal gelişme bir çok Avrupa ülkelerini geriden takibetmiştir.

A.B.D.'nde yaygın ve sürekli bir sendikacılık hareketi ancak 1930'lardan sonra başlamıştır. Bu tarihten önce Amerikan sendikacılığı, büyük ölçüde, nisbeten az sayıdaki sanayi kollarında çalışan usta işçileri kapsamına almakta idi.

Avrupa sendika hareketlerinin bir çoğu da başlangıçta; matbaa işçileri, makinistler, marangozlar ve benzeri usta zanaatkarlar arasında gelişme göstermiştir. Bununla beraber, yığın üretim sanayileri geliştiginde ortak sınıf dayanışması duygusu ve ortak ideoloji, Amerika'ya kıyasla, Avrupa'da sendikacılığın ekonominin yeni kesimlerine yayılmasını daha fazla kolaylaştırmıştır.

Yarı vasıflı ve vasıfsız işçiler arasında sendikacılığın bu yayılımı, sendika ile Avrupa işçi hareketlerinin siyasi kolları arasındaki ilişkiyi derinleştirmiş ve kuvvetlendirmiştir. Her ne kadar, ekonomik yarar sağlamada zanaatkar işçiler kendi pazarlık güçlerine veya sendikal güçlerine dayanabiliyorlarsa da, yarı vasıflı veya vasıfsız işçiler sosyal ve ekonomik durumlarını geliştirmek için mutlak şekilde daha etkin bir yol olan «siyasi hareket» e dayanmakta idiler.

İngiliz işçi hareketi örneği özellikle ilgi çekicidir. 1850'lerde, İngiliz işçi liderleri, Kıta Avrupası karşıtlarının bir çoğundan farklı olarak, vasıflı işçiler arasında gelişme göstermiş olan bir hayli mu-

hafazakâr görünümlü bir sendikacılık izleme yolunu tutmuşlardır. Bu sendikacılık kendisini; ücretler, çalışma saatleri ve üyeleri için çeşitli karşılıklı yardım şekillerinin tesbiti gibi oldukça sınırlı amaçlara hasretmiştir. Yukarıda sözü edilen dönemde (1850'lerde) sendika desteğine sahip ciddi ve bağımsız bir işçi partisi hareketi mevcut değildi.

Önemli bazı yönlerden ele alındığında 1850 - 1890 döneminin İngiliz sendikacılığı, 1880'lerde ve daha sonra gelişme gösteren Amerikan sendikacılığını andırmaktadır. Gerçekten, 1890'larda Amerikan İşçi Federasyonu görevlilerinin konvansiyon raporlarında belirttiklerine göre, AFL de siyasi alandaki çabalarını esas olarak, bir parlamento komitesi kanalı ile kulis faaliyetleri üzerine dayandırmakta idi. Bir işçi partisini destekleme tekliflerine gelince; bu konuda AFL'nin tutumu şu şekilde ifade edilmektedir : «İngiliz sendikacı dostların tecrübeleri kadar kendi tecrübemiz de göstermiştir ki, kendi emek gemimizi, ümitlerin sarsılıp sendikaların param parça olduğu sularla dolu sığ boğazlardan sağ salım sürüp götürmek en akıllıca bir davranış olacaktır.» Her hangi bir siyasi parti programını desteklemeksizin, AFL sendikaların, «ekonomik, siyasi ve sosyal sorunlar üzerinde her türlü fikri kabul edebilecek ölçüde geniş ve liberal olabilecekleri bir fikri benimsemiştir.» AFL yıllarca «prensiplere karşı partizan fakat siyasi partilere karşı partizan olmayan» bir tutumun doğruluğuna inanmış olarak kaldı.

1890'a doğru bir çok temel endüstri kollarında sayıları artan binlerce yarı vasıflı veya vasıfsız işçiyi içine alan «yeni sendikacılık» hareketinin İngiltere'de ortaya çıkmasıyla, İngiliz sendikacılık hareketi köklü bir değişme süreci içine girmiştir. Bu değişmelerden bir tanesi, genel olarak sosyalist yönelimli bir emekçi partinin kuruluşuna önyak olmak ve yardım etmek kararının alınmasıdır. İşçinin politika ile ilgisini genişletmeye yönelik bir hareket, aşırı ölçüde yasalara dayanmak veya tek bir siyasi partiye bağlı kalmak taraflısı olmayan eski meslek sendikalarının bazı liderleri tarafından itirazla karşılandı. İngiliz İşçi Sendikaları Kongresi (TUC) nin, işçi partisi kurulması önerisini resmen desteklemesini sağlamak için yıllar süren bir mücadele verilmiştir.

İngiliz işçisinin politika karşısındaki ölçülü tutumunu önceleri benimsemiş olan AFL'nin uzun süreli lideri Samuel Gompers, siyasi parti konusundaki İngiliz işçi kuruluşlarının yeni atılımını benim-

sememiştir. Kendi gözlemlerinden elde ettiği sonuca göre, çeşitli ortak düzenlemelere ve karşılıklı ilişkilere rağmen, «İşçi Partisinin yürütme kurulu İngiltere'deki tüm işçi hareketlerine hakim durumdadır... İngiltere'de bulunduğum müddet içinde şöyle bir ifadeye asla rastlamadım, 'İngiliz sendika hareketi ve işçi partisi...' Daima söz konusu olan işçi partisi İşçi Sendikaları Kongresi'dir. İngiliz işçi partisi İngiltere'deki işçi hareketlerine hakim durumdadır.»

Sendikacılığın yarı vasıflı ve vasıfsız işçiler arasında yayılma süreci A.B.D.'nde uzun süre ertelenmiştir. Söz konusu işçiler arasında sendikacılığın yayılması ancak, sendikacılığın nihayet yığın — üretimde bulunan sanayi kollarına da geçmiş olduğu 1930'lardaki büyük sosyal kaynaşmayı takibeden yıllarda gerçekleşmiştir. Kısmen bu uzun geriye bırakılışın bir neticesi olarak, Amerikan usta işçilerin oluşturduğu sendikaların liderleri kendileri için, uygulama ve esneklik yönünden büyük ölçüde takdir ettikleri özel bir sendika ideolojisi yaratmışlardır. Sendikalar bir bütün olarak ele alındığında ekonomi ve toplum için her hangi bir ideolojik yaklaşıma sahip değillerdi. Daha önce de işaret ettiğimiz gibi, Amerika'da katı bir sınıf bilincinin mevcut olmayışı, nisbi olarak ideolojiden uzak — burada ideoloji kelimesi geleneksel anlamda kullanılmaktadır — bir sendika hareketinin doğuşuna yol açmıştır.

Fakat gariptir ki, Avrupa işçi hareketlerinin genel olarak sosyalist niteliği karşısında, Amerikan işçi hareketinin «iş bilinci» veya «iş sendikacılığı» olma karakteri özel bir Amerikan ideolojisi biçimine dönüşmüştür. Bu ideoloji, esas olarak toplu pazarlık yolu ve yasa organlarında kulis faaliyetlerinde bulunarak politik kanallardan elde edilmeye uğraşılan «fazla, şimdi daha fazla» kavramı ile özetlenebilir.

Açık ve genel bir felsefe veya ideolojinin mevcut olmaması karşısında Amerikan işçisinin, Avrupadaki karşıtlarına kıyasla, kendisini politikaya daha az bağlamış olmasını, elbette, bir sürpriz olarak karşılamamak gerekir. Özellikle 1880'lerden bu yana Amerika işçilerinin siyasi hareketi, belli bir siyasi parti ile sendikanın temelden ve sürekli olarak ilişkisi olmaksızın, belli bazı kanunların çıkarılması ve/veya belli adayların desteklenmesi şeklinde kendini göstermiştir.

Bununla beraber, belirtmek gerekir ki, 1930'lar ve 1940'larda yığın - üretim sanayi kollarında milyonlarca yarı vasıflı ve vasıfsız işçinin sendikalaşmaya başlamasıyla ulusal politikaya katılmada Amerikan sendikacılığının gösterdiği nitelik önemli ölçüde değişmiştir. Sosyal ve ekonomik sorunlarla örgütlenmiş emeğin ilgisi büyük ölçüde artmış ve AFL - CIO'nun 1965 veya 1967'de kabul etmiş olduğu teklifler dizisi ülkenin çok geniş kapsamlı siyasi programlardan birini oluşturmuştur. Hiç şüphesiz bu; 1930'lar öncesine kadar temsil yönünden büyük ölçüde bölgesel kalmış olan işçi hareketlerinin, devlet politikası üzerinde daha geniş bir etki yaratılmadığı takdirde sosyal ve ekonomik gereklerinin karşılanma ümidi zayıf kalacak, daha yaygın bir işçi hareketine zorunlu bir kayışı aksettirir.

Amerikan toplum ve politikasının, sendikaya dayalı bir işçi partisinin ciddi olarak söz konusu edilmesine olanak vermeyen niteliği devam edegelmektedir. Fakat Amerikan sendikalarının, bu gün, ulusal siyasi harekete ayırdığı kaynaklar ve insan gücünün miktarı II. Dünya Savaşı öncesine kıyasla oldukça farklıdır Sınırlı konularda olmasına rağmen, II. Dünya Savaşı öncesinde inşaat işçileri sendikalarının mahalli politika ile önemli bir ölçüde ilgilenmiş olmalarını burada kaydetmek gerekir. II. Dünya Savaşından önce, ülkenin siyasi sorunları ve siyasi parti adayları ile ilgilenme açısından ele alındığında demiryolları sendikalarının ilk girişimlere önyak olduğu görülmektedir. Böyle bir ilgi, hiç şüphesiz, kendi endüstrilerinin ulusal karakterinin bir ifadesidir. Fakat bu durumda bile, demiryolları sendikalarının bu dönemdeki menfaatlerinin, hügünkü sendikaların emekle ilgili siyasi programlarının kapsamı ile kıyaslanmayacak ölçüde sınırlı olduğu görülür.

Bununla beraber, siyasi hareket üzerindeki artan vurgulamaya rağmen, Amerikan sendikacılığının Batı Avrupa işçi hareketlerine kıyasla daha az politika ile uğraştığı açıktır. Amerikan sendikacılığının esas gelişimi karakter olarak hâlâ endüstriyeldir.

İşçi hareketinin kooperatiflere, partilere ve sendikalara yayılması Avrupalı emeğe genişçe bir hareket alanı sağlamıştır. Bu durum, Amerika ile kıyaslandığında, kötü ekonomik koşullar altında dahi sendikal örgütlenmeyi genişletmeyi ve devam ettirmeyi daha kolay bir hale getirmiştir. Mevcut sınıf yapısı ve gelenekler veri olarak kabul edilirse, bir çok Avrupalı işçinin sosyalist partilerden,

gençlik gruplarından, sendikalardan ve kulüblerden oluşan bir karmaşık toplum içinde doğduğunu görüyoruz; böyle bir karmaşık yapıdaki topluma katılma hemen hemen otomatik bir şey olmaktadır. Amerikan işçileri böyle bir karmaşık toplum yapısı içinde doğmaktadır. İşçilerin bir sendikaya katılması böyle otomatik bir şekilde olamaz ve hatta bazı işçilerin sendikaya katılmasını sağlamak için onların bu katılmadan yararlı çıkacakları hususunda ikna edilmeleri gerekir.

Diğer taraftan, sendikaların örgütlenmiş Amerikan işçilerinin hemen hemen tek ekonomik - endüstriyel aracı olmasından dolayı, onların müzakere alanındaki girişimi Avrupa sendikalarındakine kıyasla daha etkin olmuştur. Amerikan sendikaları toplu müzakere, toplu sözleşme ve ücretler ve çalışma koşullarının kontrolü üzerine daha fazla ağırlık vermişlerdir. Amerikan sendikalarının iş seviyesinde güçleri Avrupalı karşıtlarının çok üstündedir. Amerika'da toplu sözleşmede yer alan mücadele unsuru ve çok sayıdaki konular Avrupalı sendika görevlileri tarafından ekseriya gıpta ile karşılanır.

Amerika'da sürekli bir sınıf olma duygusunun mevcut olmayışı Amerikan tarihinde yıkıcı hareketlerin yer almadığı anlamına gelmemelidir. Örneğin, böyle bir şiddet hareketi sendika - yönetim ilişkileri alanında, Batı Avrupa'ya kıyasla Amerika'da daha yaygın bir seviyede olmuştur.